

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารกในครรภ์ โดยเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารกก่อน และหลังได้รับ โปรแกรม ระหว่างหญิงตั้งครรภ์ที่ได้รับ โปรแกรมส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารกในครรภ์ กับหญิงตั้งครรภ์ที่ได้รับการดูแลในขณะตั้งครรภ์ตามปกติ

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นหญิงตั้งครรภ์ที่ถูกทารุณกรรมในขณะตั้งครรภ์จำนวน 20 ราย แบ่งเป็นกลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลองจำนวนกลุ่มละ 10 ราย โดยมีคุณสมบัติที่กำหนด คือ เป็นหญิงตั้งครรภ์ที่ถูกทารุณกรรมโดยสามี หรือคนรักในขณะตั้งครรภ์ปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง ถึงรุนแรง อายุครรภ์ 20-34 สัปดาห์ มีการรับรู้ และสติสัมปชัญญะปกติ สามารถพูดหรือสื่อความหมายเข้าใจได้ ที่พัก ณ สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรี (บ้านพักฉุกเฉิน)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย แบบสอบถามเพื่อประเมินระดับความรุนแรงของการทารุณกรรม แผนการสอน สมุดภาพ และหนังสือคู่มือ “การส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารกในครรภ์” แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล และแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างหญิงตั้งครรภ์และทารกในครรภ์

การดำเนินการวิจัย คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยทำการสุ่มแบบไม่คืนที่จากหญิงตั้งครรภ์ที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่กำหนด แล้วสุ่มอย่างง่ายเพื่อแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม (Random Assignment) คือ กลุ่มทดลองจำนวน 10 ราย และกลุ่มควบคุมจำนวน 10 ราย โดยทำการศึกษาในหญิงตั้งครรภ์กลุ่มควบคุมจนครบ 10 ราย แล้วจึงทำการศึกษาในหญิงตั้งครรภ์กลุ่มทดลอง หญิงตั้งครรภ์กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มจะได้รับการประเมินสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารกในครรภ์ทั้งก่อน และหลังทดลอง หญิงตั้งครรภ์กลุ่มควบคุมจะได้รับการดูแลในขณะตั้งครรภ์ตามปกติ ส่วนหญิงตั้งครรภ์กลุ่มทดลองจะได้รับโปรแกรมส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารกในครรภ์ โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของทารกในครรภ์ การฟังเสียงหัวใจทารกในครรภ์ การสังเกตและการนับการดิ้นของทารกในครรภ์ ความรู้และการฝึกทักษะในการโต้ตอบกับทารกในครรภ์ การสัมผัสทารก

ผ่านทางหน้าห้องพร้อมทั้งจินตนาการถึงทารกในครรภ์ การดูหน้าห้องร่วมกับสังเกตการเดินของทารกในครรภ์ และ การแสดงบทบาทเป็นมารดาในระยะตั้งครรภ์

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for Social Science) กำหนดระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 โดยข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และข้อมูลเกี่ยวกับระดับความรุนแรงของการกระทำทารุณกรรมต่อหญิงตั้งครรภ์วิเคราะห์โดยแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน คะแนนสัมพันธภาพระหว่างมารดา และทารกในครรภ์วิเคราะห์โดย ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารกในครรภ์ก่อนและหลังการทดลอง ของหญิงตั้งครรภ์กลุ่มควบคุม และหญิงตั้งครรภ์กลุ่มทดลอง ด้วยการทดสอบที (t-Test) แบบอิสระจากกัน (Independent t-Test)

ผลการศึกษา สรุปได้ดังนี้

1. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า หญิงตั้งครรภ์ทั้งสองกลุ่มมีอายุเฉลี่ย 22.75 ปี โดยมีอายุต่ำสุดเท่ากับ 14 ปี และสูงสุด 41 ปี การศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา หญิงตั้งครรภ์จำนวน 12 ราย ไม่ได้ประกอบอาชีพ ซึ่งแบ่งเป็นนักเรียน/ นักศึกษาจำนวน 8 ราย และแม่บ้านจำนวน 4 ราย และมีรายได้ครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน 5,825 บาท โดยมีรายได้ต่ำสุดเท่ากับ 1,500 บาท และสูงสุดเท่ากับ 25,000 บาท สถานภาพสมรสพบว่าไม่ได้จดทะเบียนสมรสและแยกกันอยู่สูงถึง 16 ราย ลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวขยายจำนวน 12 ราย และครอบครัวเดี่ยว 8 ราย
2. ข้อมูลเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ พบว่า หญิงตั้งครรภ์ในกลุ่มควบคุมจำนวน 7 รายเป็นการตั้งครรภ์ ครรภ์แรก หญิงตั้งครรภ์กลุ่มทดลองพบว่าเป็นครรภ์ที่ 2 จำนวน 5 ราย เป็นการตั้งครรภ์ ครรภ์แรกจำนวน 4 ราย หญิงตั้งครรภ์ทั้งสองกลุ่มมีอายุครรภ์เมื่อเข้าร่วมการวิจัยเฉลี่ย 27.80 สัปดาห์ โดยมีอายุครรภ์ต่ำสุด 20 สัปดาห์ และสูงสุด 32 สัปดาห์ หญิงตั้งครรภ์ทั้งสองกลุ่มจำนวน 19 รายไม่ได้มีการวางแผนการตั้งครรภ์ หรือไม่มีความพร้อมในการตั้งครรภ์ หญิงตั้งครรภ์จำนวน 13 ราย เคยมีประสบการณ์ในการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด -3 เดือน ส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับหญิงตั้งครรภ์ คือ เป็นบุตรคนแรก หญิงตั้งครรภ์จำนวน 16 ราย เคยได้รับความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวขณะตั้งครรภ์ และหญิงตั้งครรภ์จำนวน 17 ราย เคยได้รับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็ก แหล่งความรู้ที่ได้รับ คือ เพื่อน/ญาติ และหนังสือ/วารสาร มากที่สุด

3. ประวัติการถูกทารุณกรรม

- 3.1 การทารุณกรรมในอดีต พบว่า หญิงตั้งครรภ์ทั้งสองกลุ่มมีประวัติการถูกทารุณกรรมในวัยเด็ก กลุ่มละ 7 ราย และผู้กระทำทารุณกรรม พบว่าส่วนใหญ่ คือ พ่อและแม่

ครอบครัวของหญิงตั้งครรภ์ทั้งสองกลุ่ม จำนวน 14 ราย พบว่ามีการใช้ความรุนแรงภายในครอบครัว

3.2 การทารุณกรรมในระยะ 1 ปีก่อนการตั้งครรภ์ พบว่าหญิงตั้งครรภ์ถูกทารุณกรรมสูงถึง 14 รายแบ่งเป็นการทารุณกรรมด้านเพศ 6 ราย รองลงมา คือด้านจิตใจ 3 ราย โดยผู้กระทำทารุณกรรมส่วนใหญ่ คือ สามีคนแรก และรองลงมา คือ เพื่อน

3.3 การทารุณกรรมขณะตั้งครรภ์พบว่าหญิงตั้งครรภ์ทั้งสองกลุ่มถูกทารุณกรรมอย่างน้อยสองด้าน คือ ด้านร่างกายและจิตใจ สูงถึง 18 ราย รองลงมา คือ ด้านจิตใจและด้านเพศ และด้านร่างกายและด้านเพศ ด้านละ 1 รายตามลำดับ สาเหตุที่หญิงตั้งครรภ์ตัดสินใจเข้าพัก ณ บ้านพักฉุกเฉิน คือ กลัวสามีทำร้ายร่างกายซ้ำ และไม่มีที่พักพิงหรือได้รับการส่งต่อจากหน่วยงานอื่น ๆ และกลัวถูกในท้องเป็นอันตราย อายุครรภ์เฉลี่ยของหญิงตั้งครรภ์เมื่อเข้าพัก ณ บ้านพักฉุกเฉิน คือ 27.30 สัปดาห์ อายุครรภ์ต่ำสุดที่เข้าพัก ณ บ้านพักฉุกเฉิน คือ 20 สัปดาห์ และสูงสุด คือ 32 สัปดาห์ หญิงตั้งครรภ์ทั้งสองกลุ่มจำนวน 14 ราย ไม่ได้เข้ารับการฝากครรภ์ก่อนเข้าพัก ณ บ้านพักฉุกเฉิน

3.4 การวางแผนเกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรภายหลังคลอด พบว่า หญิงตั้งครรภ์ จำนวน 8 รายวางแผนว่าจะยกให้อยู่ในความดูแลของบ้านพักฉุกเฉิน หญิงตั้งครรภ์จำนวน 6 รายวางแผนว่าจะเลี้ยงดูบุตรภายหลังคลอดเอง และหญิงตั้งครรภ์จำนวน 4 รายยังไม่มีกรวางแผน การวางแผนเกี่ยวกับการใช้ชีวิตคู่กับสามีภายหลังคลอด พบว่า หญิงตั้งครรภ์ 10 ราย ยังไม่มีกรวางแผน หญิงตั้งครรภ์จำนวน 8 รายวางแผนว่าไม่กลับไปอยู่ร่วมกับสามี เนื่องจาก กลัวถูกทำร้ายซ้ำ สามีไม่ยอมรับลูก และสามีถูกดำเนินคดี โดยหญิงตั้งครรภ์จำนวน 15 ราย มีการวางแผนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตภายหลังคลอด ดังนี้ กลับไปอยู่กับครอบครัวเดิม กลับไปเรียนต่อ กลับไปหางานทำ และกลับไปอยู่กับสามี

3.5 ระดับความรุนแรงของการกระทำทารุณกรรมต่อหญิงตั้งครรภ์ พบว่า หญิงตั้งครรภ์ทั้งสองกลุ่มมีระดับความรุนแรงของการถูกทารุณกรรมอยู่ในระดับปานกลาง

4. คะแนนสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารกในครรภ์ พบว่า

4.1 หญิงตั้งครรภ์กลุ่มควบคุม และหญิงตั้งครรภ์กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารกในครรภ์ก่อนได้รับ โปรแกรม ส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารกในครรภ์ไม่แตกต่างกัน ($t_{18} = .161, p > .05$)

4.2 หญิงตั้งครรภ์กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารกในครรภ์หลังได้รับ โปรแกรม ส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารกในครรภ์มากกว่าหญิงตั้งครรภ์กลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t_{18} = 2.11, p < .05$)

4.3 หญิงตั้งครรภ์กลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารกในครรภ์ภายหลังได้รับโปรแกรมสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารกในครรภ์ก่อนได้รับโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t_9 = 4.76, p < .001$)

4.4 หญิงตั้งครรภ์กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารกในครรภ์ภายหลังได้รับโปรแกรมสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารกในครรภ์ก่อนได้รับโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t_9 = 4.33, p < .01$)

5. ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า หญิงตั้งครรภ์กลุ่มทดลองมีความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารกในครรภ์ก่อนและหลังได้รับโปรแกรมส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารกในครรภ์มากกว่า หญิงตั้งครรภ์กลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t_{18} = 1.93, p < .05$)

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยที่ได้

การเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารกในครรภ์ระหว่างหญิงตั้งครรภ์กลุ่มควบคุม และหญิงตั้งครรภ์กลุ่มทดลองหลังได้รับโปรแกรมส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารกในครรภ์ โดยใช้การทดสอบที (t-Test) พบว่า หญิงตั้งครรภ์กลุ่มทดลองมีความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารกในครรภ์มากกว่าหญิงตั้งครรภ์กลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยครั้งนี้ คือ หญิงตั้งครรภ์ที่ได้รับโปรแกรมส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารกในครรภ์ มีความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพมากกว่าหญิงตั้งครรภ์ที่ได้รับการดูแลในขณะตั้งครรภ์ตามปกติ

สอดคล้องกับผลการศึกษาของ คาร์เตอร์-เจสซอป (Carter-Jessop, 1981)

พินดา ศิริอำพันกุล (2543) รวีวรรณ ภูชนะกุล และวิไลพรรณ สวัสดิพาณิชย์ (2543) และพรณิภา ทองณรงค์ (2538) ศึกษาผลการส่งเสริมสัมพันธภาพในระยะตั้งครรภ์ ต่อสัมพันธภาพในระยะหลังคลอด โดยจัดให้หญิงตั้งครรภ์กลุ่มทดลอง ได้รับการส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารกในครรภ์ ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีความผูกพันของแครนลีย์ (Cranley, 1981) โดยการกระตุ้นประสาทสัมผัสและการได้ยินของทารก เช่นการพูดคุยกับทารกในครรภ์ การลูบบริเวณหน้าท้องที่ทารกคืบมากระทบ ตั้งแต่อายุครรภ์ 32 สัปดาห์ จนกระทั่งคลอด พบว่า หญิงตั้งครรภ์ที่ได้รับการส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารกในครรภ์ ตามกรอบแนวคิดทฤษฎี

ความผูกพันของแครนเลย์ มีคะแนนสัมพันธ์ภาพระหว่างมารดาและบุตรสูงกว่า มารดาที่ไม่ได้รับการส่งเสริมสัมพันธ์ภาพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จะเห็นได้ว่า ภายหลังจากหญิงตั้งครรภ์ได้รับ โปรแกรมส่งเสริมสัมพันธ์ภาพระหว่างมารดาและทารกในครรภ์ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดทฤษฎีความผูกพันของแครนเลย์ (Cranley, 1981) ซึ่งประกอบด้วยการปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นการบ่งบอกถึงปฏิสัมพันธ์ของความรักที่หญิงตั้งครรภ์มีต่อทารกในครรภ์ ประกอบด้วย การมีปฏิสัมพันธ์กับทารกในครรภ์ การอุทิศตนเพื่อทารกในครรภ์ การยอมรับความเป็นบุคคลของทารกในครรภ์ การสนใจคุณลักษณะ และรูปร่างหน้าตาของทารกในครรภ์ และการแสดงบทบาทการเป็นมารดา มีส่วนช่วยในการพัฒนากระบวนการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างมารดาและทารกในครรภ์ให้เพิ่มมากขึ้น แม้จะเป็นหญิงตั้งครรภ์ที่มีภาวะเสี่ยงสูง เช่น หญิงตั้งครรภ์ที่ถูกทารุณกรรมในขณะตั้งครรภ์

ข้อจำกัดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ประชากร คือ หญิงตั้งครรภ์ที่ถูกทารุณกรรมที่เข้าพัก ณ บ้านพักฉุกเฉินในขณะที่กำลังศึกษามีจำนวน 28 ราย จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในครั้งนี้มีขนาดเล็ก และเนื่องจากมีข้อจำกัดในการใช้ลักษณะทั่วไป เช่น อายุ จำนวนครั้งการตั้งครรภ์ ในการจับคู่กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มให้มีความคล้ายคลึงกัน การวิจัยครั้งนี้จึงใช้ระดับความรุนแรงของการถูกทารุณกรรมในขณะตั้งครรภ์ และอายุครรภ์ 20-34 สัปดาห์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชากรทั้งหมด

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านปฏิบัติการพยาบาล

จากการศึกษา พบว่า หญิงตั้งครรภ์กลุ่มทดลองที่ได้รับ โปรแกรมส่งเสริมสัมพันธ์ภาพระหว่างมารดาและทารกในครรภ์ มีคะแนนสัมพันธ์ภาพสูงกว่าหญิงตั้งครรภ์กลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น

1.1 พยาบาลที่ปฏิบัติงาน ณ หน่วยฝากครรภ์ควรมีความรู้ และทักษะในการประเมินหญิงตั้งครรภ์เพื่อค้นหาปัญหา และสาเหตุ อันจะส่งผลกระทบต่อหญิงตั้งครรภ์และทารกในครรภ์จากการถูกทารุณกรรมในขณะตั้งครรภ์ เพื่อสามารถวางแผนเพื่อให้การช่วยเหลือ และส่งเสริมสัมพันธ์ภาพระหว่างมารดาและทารกในระยะตั้งครรภ์ได้

1.2 พยาบาลที่ปฏิบัติงาน ณ หน่วยฝากครรภ์ สามารถนำโปรแกรมส่งเสริมสัมพันธ์ภาพระหว่างมารดาและทารกในครรภ์นี้ไปประยุกต์ใช้ในการให้ความรู้แก่หญิงตั้งครรภ์ที่มีภาวะเสี่ยง ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาสัมพันธ์ภาพระหว่างมารดาและทารกในครรภ์ ตามความเหมาะสม

2. ด้านการเรียนการสอน

2.1 สามารถนำผลการวิจัย และ โปรแกรมส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารกในครรภ์ สอดแทรกในเนื้อหาการเรียนการสอนเกี่ยวกับการพยาบาลในแผนกฝากครรภ์ เพื่อช่วยให้นักศึกษาได้ตระหนัก และเห็นความสำคัญของการเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารกในครรภ์

2.2 การเรียนการสอนเกี่ยวกับการพยาบาลในแผนกฝากครรภ์ควรมีการแนะนำในการประเมินหญิงตั้งครรภ์ที่เข้ารับการฝากครรภ์ เกี่ยวกับค้นหาประวัติการทารุณกรรม เพื่อประโยชน์ในการให้การดูแล และช่วยเหลือหญิงตั้งครรภ์ได้อย่างเหมาะสม

3. ด้านการวิจัย

3.1 การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะผลของโปรแกรมส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารกในครรภ์ โดยมีการวัดสัมพันธภาพมารดาและทารกในครรภ์ก่อน และหลังให้โปรแกรมเท่านั้น ไม่มีการติดตามวัดสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารกหลังคลอด ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาเพื่อติดตามวัดสัมพันธภาพในระยะหลังคลอดเพื่อช่วยให้สามารถอธิบายและชี้ให้เห็นความชัดเจนของผลการวิจัยมากขึ้น

3.2 การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะผลของโปรแกรมส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารกในครรภ์ โดยมีการวัดสัมพันธภาพมารดาและทารกในครรภ์ก่อน และหลังให้โปรแกรม โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงปริมาณ จึงทำให้ขาดความชัดเจนของข้อมูลในด้านความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ และสภาวะจิตใจของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีความแตกต่างกันในส่วนของคุณลักษณะเบื้องต้นทางด้านความคิด ความรู้สึก ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาในเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึก และมีความครอบคลุมในรายละเอียดของกลุ่มตัวอย่างแต่ละราย

3.3 ควรมีการศึกษาเพื่อให้ความช่วยเหลือหญิงตั้งครรภ์ที่ถูกทารุณกรรมในแง่มุมต่าง ๆ เช่น การจัดโปรแกรมเพื่อส่งเสริมเกี่ยวกับการยอมรับนับถือตนเอง (Self-Esteem) การส่งเสริมพลังอำนาจในตนเอง (Empowerment) เพื่อให้หญิงตั้งครรภ์ที่ถูกทารุณกรรมเหล่านี้สามารถเผชิญปัญหา และมีความพร้อมที่จะกลับไปดำรงชีวิตในสังคมได้